

НЕОБХІДНІСТЬ ЗБЕРЕЖЕННЯ, РОЗВИТКУ ТА АКТИВІЗАЦІЇ НАУКОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

У цій статті аргументується низка положень щодо ролі науковців і загалом наукового потенціалу країни відносно молодій галузі науки – «державне управління» у формуванні зрозумілих, досяжних і вигідних всім громадянам інституційних змін та системних реформувачь суспільного життя.

В этой статье аргументируется ряд положений о роли ученых и вообще научного потенциала страны относительно молодой отрасли науки – «государственное управление» в формировании понятных, достижимых и выгодных всем гражданам институциональных изменений и системных реформирований общественной жизни.

This article argues a number of provisions on the role of scientists in general and scientific potential of the country relatively young field of science - public administration in the formation of clear, achievable and beneficial to all citizens of institutional changes and transformations in the system of social life.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Проведена автором джерелознавча розвідка дозволила узагальнити наступне. Чи не найскладнішим завданням, що потребує ґрунтового наукового осмислення, і на цій основі практичної реалізації є збереження і розвиток наукового потенціалу, як потужної рушійної сили суспільного прогресу нашої країни. За словами академіка М.П.Федеронко (РФ): «Асигнування на науку ще жодного разу в історії людства не зробили бідним ні одного господаря чи державу, а тільки збагачували їх і прославляли у віка» [4, с. 249].

Думається, що будь – які нинішні і майбутні наукові розвідки за тематикою української науки державного управління мають бути системно орієнтованими на пошук та виявлення дієвих механізмів, інститутів, інструментів, критеріїв активізації ролі і відповідальності нашої держави у збереженні і розвитку саме наукового потенціалу як вагомого антидеградаційного чинника, запоруки прогресу, загальнонаціональної злагоди, громадянського миру в країні. Все це є фактично необхідною умовою виваженого осмислення і ствердження ролі України у сучасних та майбутніх світо - цивілізованих процесах [7].

За словами лауреата Нобелівської премії Миру (1975р.) А.Д.Сахарова, фактично СРСР і його дійсність сформулювали ідеологію «радянського міщанина»; постійні навички комбінувати, порушувати правові норми; культ держави; егоїстичні прагнення за допомогою блату, крадіжок забезпечити власне благополуччя; ідеї національної зверхності, ліквідація інакомислення, належність всіх засобів виробництва державі та

її нездатність здійснити науково – технічний прогрес на сучасному рівні [10, с.24-26].

За неповні 20 років незалежна Україна, що у спадок від СРСР всі окреслені А.Д.Сахаровим негаразди, не могла їх повністю ліквідувати чи докорінно обмежити. Таке явище правомірно аналізувати, звертаючись і до доробку іншого Нобелівського лауреата Д.Норта, за словами якого доцільно бачити шлях, яким прищеплювались у країні інституційні зміни, що зумовлювали стабільність, або хаотичність, повагу чи нехтування науковими знаннями, обмеження чи посилення невизначеності у всіх сферах діяльності держави щодо структурування її політичного, господарського, морального ладу [6].

І особлива роль в цій справі належить, за словами А.Д. Сахарова, що висловлені ним у статті «Відповідальність вчених», саме вченим – науковцям, які повинні мати величезний вплив на громадську думку й на органи влади. Адже самі науковці є особливо відповідальними і в професійному, і в громадянському плані [10, с.29]

Відповідно, дослідження за цією темою пов'язане з найважливішими науковими і практичним завданнями. Воно кореспондується та істотно слугує припущенню фундаментальних і прикладних знань за комплексним науковим проектом НАДУ при Президентові України, зокрема в частині осмислення протиріч і тенденцій становлення та розвитку наукового потенціалу відносно молодого галуззі вітчизняної науки – «державне управління».

Аналіз наявних досліджень і публікацій.

Проблематиці збереження і розвитку наукового потенціалу країн світу присвячені численні праці сучасних науковців України. Зокрема: М.М.Амосова, Ю.М.Пахомова, С.Б.Кримського, Ю.В. Павленка, В.В.Седнева, О.К.Скаленка, В.Ф. Янкевича тощо. Російських науковців: П.Н. Юдіна, А.В. Солов'єва, Ф.Д. Волкова, М.І. Воєйкова, В.Л.Іноземцева, Р.І.Медведева тощо. Ця проблематика активно розвивається фахівцями з США: Т.Сааті, Д. Стоу, К.Клеєм; з Франції: А. де Шевал'є тощо.

Кожен з названих науковців належать до різних наукових шкіл і мають вагомий, безпосередньо пов'язаний з темою нашого дослідження доробок. Попри відмінність поглядів, позицій, галузей науки в яких працюють ці вчені (здебільшого це економісти, історики, політологи, юристи), спостерігається спільне. *Це визнання ключової ролі держави і її відповідальності як гаранта, архітектора й проектувальника відповідних змін в країні із активним залученням наукової громадськості.* Серед українських вчених на таких позиціях стоїть група науковців НАН України на чолі з Ю.М. Пахомовим [7]; У росії - А.В. Соловйов [1], Ф.В. Волков [3]. З далекого зарубіжжя – Т.Сааті [8], Д.Стоу [3]. Із скандинавських країн – Санталайнен Т. Воутилайнен Е, Поренне [9]. Зокрема праця «Управління за результатами» [3], згаданих скандинавців визнана в усьому світі та перевидана 9 разів 25 мовами, в ній детально досліджується складно сукупність умов і факторів активізації науки та її безпосереднього

виваженого впровадження в практику бізнес управління й державного управління [3] через активізацію людського потенціалу і стимулювання його розвитку в усіх ключових сферах зайнятості [9].

На особливу увагу, на думку автора, заслуговує праця Р.І.Медведева «Примари і реальності капіталістичної революції в Росії» [5] (що перевидавалась у РФ вже 4 рази). Саме цей автор з РФ аргументував низку положень щодо наукової необґрунтованості так званих «ринкових реформ» у більшості посткомуністичних країн кінця XX – початку XXI ст.. Зокрема, цей автор аргументував 10 причин чи факторів того, що після розвалу СРСР саме через слабкість попиту на наукові обґрунтування реформ все ще не відбулось в жодній посткомуністичній країні виважених трансформаційних змін щодо інституційно – ліберального державного регулювання (як у багатих країнах Західної Європи) соціально орієнтованого ринку. У числі цих причин:

- 1) помилковий вибір моделі «вільного ринку» зразку XVIII ст.;
- 2) відсутність в свідомості населення цінностей протестантської етики;
- 3) природничо – географічні фактори;
- 4) роль ВПК;
- 5) зростаючий опір населення рекомендаціям МВФ;
- 6) незасвоєна в першу чергу державним управлінням реальна складність ринкових механізмів;
- 7) відсутність засобів на скрутні реформи;
- 8) відсутність обґрунтованих національних ідей та конструктивних ідеологів радикальних перетворень;
- 9) конкуренція західних країн на ринках посткомуністичних країн та втрата вітчизняними виробниками свого місця на національних ринках;
- 10) слабкість і розпорошеність рушійних сил ринкових цивілізованих законних перетворень.

З цією сукупністю «причин і факторів» не варто сперечатись. Але ж, варто дати відповідь на загальновідому репліку американського економіста Джефрі Сакса «Нехай нашим спільним пам'ятником буде збудований у боях капіталізм» [3, с. 40]. Треба щодо цього сказати: без виваженого наукового осмислення через призму національного вибору нашим спільним пам'ятником може бути скоріше небезпека стати периферією світо господарських процесів, чи просто злиденне життя більшості населення.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.

Історія, теорія та реальна практика державного недбання про науковий потенціал України, як і інших країн посткомуністичного простору, не поспішає виносити кінцевий вирок. Але ж, саме незнання нашого недавнього радянського минулого, за умов відсутності в сфері державного управління необхідної й достатньої кількості високоморальних й високо професійно підготовлених кадрів, зумовлює численні негативні явища не- підконтрольності державної влади завданням реалізації прагнень

простої більшості населення – жити в умовах гідних людини [3, 4], законно, легально працювати та самостійно оцінювати події.

Водночас, на думку автора, посилення неупередженої уваги науковців до діагностування, оцінювання та виваженого розв’язання низки назрілих проблем передбачає зосередження на наступному:

- 1) який саме науковий потенціал потрібен країні;
- 2) чи є можливим в умовах української цивілізованої реальності соціально – орієнтований ринок і демократія протестантського зразку (як на Заході);
- 3) чи є обрання моделі реформування України за часів її незалежності за зразком «Рейганоміка 1» [3, 4] помилкою саме з причин слабкості вітчизняної науки щодо сприйняття реформаторських фальшивок?

Метою цієї статті є аргументування того, що Україні потрібно не політизоване виправдання чи фактографічні пояснення сучасних негараздів щодо неефективності взаємовідносин держави і суспільства в першу чергу з причин зневажливого попиту на ґрунтовні наукові дослідження, а скоріше – виважений розвиток наукового потенціалу на основі раціональної інтеграції вітчизняної галузі науки – «державне управління» у національну на світову наукову скарбницю [1, с.19-21].

Виклад основного матеріалу.

Ще 20 років тому єдиною теоретичною основою, особливо гуманітарних наук, був марксизм – лєнінізм. Але, з розвалом СРСР більшість «генералів від науки» з усіх сил впроваджують неоліберальні погляди М.Фрідмана і Ф. Хайєса – такий собі фрідменізм – хайкевізм, який в науці країн Заходу, особливо в науці, що обслуговує державне управління взагалі не використовується [3, 4, 5, 11]. Про Ф.Єнгельса, К. Маркса згадують тільки пошепки майже одногосно не враховують їх доробку щодо розуміння специфіки завдань з обмеження дії дикої ринкової стихії на всю соціальну інфраструктуру суспільства, особливо його науковий, освітній потенціал [3, с. 371].

А в наш час науковий потенціал загалом і зокрема та його частина, що має системно – аналітично, а не заангажовано – політично вивчати реальні процеси і результати державно - управлінської діяльності, [4, с. 84] має стати системно - визначаючим чинником зрозумілості, досяжності і вигідності реформ для всіх законослухняних громадян країни.

Іншими словами, саме через конче зневажливий попит на справжню науку, зокрема з галузі державного управління, все ще триває негативна тенденція незацікавленості, особливо апарату виконавчої влади, у будь – яких змінах а, головне – у змінах щодо нелегальної – незаконної діяльності, що приносить значні особисті доходи [3, с. 284 - 287]. Відповідно, через це наука «державне управління» й до ХХ ст. не має достатнього доступу до вивчення сукупності держу правлінських реалій – триває негативна тенденція особистої незацікавленості управлінського

апарату у змінах через збільшення небезпеки втратити законні і незаконні вигоди від своїх власних повноважень.

До того, державно – управлінське забезпечення надійності передбачення численних змін у суспільстві [2, 9, 13, 14] має базуватись саме на системно – аналітичному, а не політизованому – кон'юнктурному дослідженні поведінково – мотиваційних, правило – процедурних, морально – етичних, традиційно – релігійних аспектів діяльності певних впливових і зацікавлених груп суспільства, [3, 8, 9, 11], що посідають політичні й неполітичні посади в сфері державного управління.

А все це, у свою чергу, пов'язане з рівнем розвитку в країні глибинної психології людини, психології праці у визначальних сферах зайнятості, також в державному управлінні.

Автор підкреслює і наголошує, що сучасний стан потреб державного управління країни красномовно свідчить про необхідність і доцільність виважено раціонального осмислення саме засобами відносно молодій галузі української науки наступного.

Щоб, реалізувався бажаний сценарій подальшого розвитку подій, його треба чітко сформулювати та передбачити послідовність впливу держави на обмеження впливовості з боку негативних сценаріїв. В жодній країні світу це не вдавалося, поки не були вироблені стратегії національного розвитку ідеї [11-12] та впровадженні у теорію і практику державного управління силами еліт.

Варто вирішити які саме зміни повинні статися в мотивах, мотиваціях впливових і зацікавлених соціальних сил. І це є чи не визначальним завданням нашої держави і її науки. Наукові працівники мають істотно сприяти формуванню саме науково – виважених засад розробки, запровадження та відслідковування наслідків всіх державно – управлінських рішень.

До теперішнього часу фактично не вивчені причини й наслідки радянської доби щодо негативних змін у «генотипі суспільства» [4, 9, 12 - 13] та державно – адміністративних, ринкових інструментів обмеження їх негативного впливу й поступового подолання [2, 3, 9, 12, 14].

Думається, що обґрунтована активізація, а не декларативна політизація, сучасних і майбутніх досліджень з державного управління є запорукою успішності кардинальних змін соціального генотипу нашого суспільства, ймовірності вироблення підходящої композиції елементів демократії та ринку в нашій країні. Це має бути системно враховано й у роботі з оцінювання значущості наукових розробок НАДУ при Президентіві України за її комплексним науковим проектом «Державне управління та місцеве самоврядування»

Висновки. 1. Світова та національна теорія і практика збереження й розвитку наукового потенціалу, особливо задіяного в державному управлінні, свідчить про наступне. Успіх у другій половині ХХ – початку ХХІ ст. досягався не шляхом прискореного запозичення й неадекватного до вітчизняний реалій чужого досвіду, а поступово – еволюційно через

фільтр прискіпливого, а не нав'язаного зовні, національного вибору. Це викликало до життя реальні державні механізми, інститути та інструменти активізації наукового потенціалу, зокрема у Західній Європі на засадах інституційно – ліберальних змін (де наука є усвідомленою умовою виявлення й реалізації шляхів розвитку виважено раціонального змісту ієрархічної послідовності реформувань [3, 8, 12 - 13]).

2. Ніде в світі не вдавалося швидко і одночасно без детальних обґрунтувань проводити реформування конституційних, територіальних, податкових, пенсійних, житлово – господарських та ін. основ діяльності країни. Успіх досягався там і тоді, де і коли реформування здійснювались поступово – еволюційно і наука випереджувала практику державно – управлінських змін (Німеччина, Фінляндія, Австрія, Великобританія тощо) [2 - 5, 8, 9, 11].

3. Скрізь був потрібний інструмент передбачування майбутнього – модернізований системний аналіз [2, 8, 9, 13, 14] як основа базового комплексу державного управлінського впливу на суспільство і всі царини його діяльності (що включає прогнозування, планування, моніторинг, аналіз, контроль, моделювання всієї сукупності здійснювальних змін) [2, 3, 9].

4. Стратегічне планування та управління державою все більше набуває системних ознак індикативно – директивного змісту і націленості на формування в суспільстві довготермінових змін засобами активізації державної науки, виховання, збереження і розвитку традицій, релігійних норм, менталітету (країни Тихоокеанського – Далекосхідного регіону, Скандинавії) [3, 4, 11].

5. Розроблення й реалізація будь – яких державних реформувань другої половини ХХ ст. – початку ХХІ ст. здебільшого здійснюється в межах державних програм і проектів (на 5, 10, 20, 30 років) (США, Китай, Японія), в яких на наукові дослідження передбачається від 15 до 20% вартості таких проектів, а експертизу здійснює не правляча партія, а зокрема системно – аналітичні підрозділи (наприклад при Конгресі США) [2, 3, 8].

6. Для пошуку конструктивної загальнонаціональної ідеї нашої країни вагомим орієнтиром має стати формування й реалізація цільової програми (а не окремих заходів) із створення та розвитку наукових основ демократичного державного управління (згідно з досвідом Фінляндії, Бельгії, Франції) [8, 13 - 14].

7. Україні потрібна **системна наукова база реформ**, достатнє врахування специфіки людського фактору стосовно активізації залучення до сфери досліджень з державного управління системно мислячих високоморальних і висококваліфікованих фахівців. Саме про це свідчить і провідні тенденції світового досвіду

Напрями подальших наукових розвідок варто концентрувати на:

✓ наукових обґрунтуваннях реального забезпечення інформаційного тилу сучасної науки та формування відповідних банків та баз знань щодо державного управління; докорінному поглибленні

досліджень з посилення законності і моральності праці в державному управлінні;

✓ посиленні наукової уваги до впорядкування ключових засад праці в сфері науки з державного управління, її фінансування, критеріїв оцінювання НДР тощо;

✓ виробленні так званих «інформаційно – аналітичних концентратів» та подання їх у вигляді придатному для використання на горизонталях і вертикалях державного управління.

Використані джерела інформації:

1. А.В. Соловьев Взгляд на прошлое, настоящее и будущее Кострома: КГУ, 2001. – 87 с.
2. Воронков А. Методы анализа и оценки госпрограм США. М:ИИМТО и ЗФПП, 2005. – 174 с.
3. Выдающие мыслители прошлого и настоящего о роли науки для совершенствования государственного реформирования / Зб. научн. трудов. под общ. ред. И.А. Сиянова, В.Б. Суслина, В.Д. Гадишева М. ИЦФС, 2008. – Т. 1, - 436 с.
4. Крафт Д. Детерминанты хозяйственной этики: прошлое, настоящее, будущее. – М. ИЗМИ, 2005. – 312 с.
5. Медведев. Р. Миражи и реальности капиталистической революции в России: М ЦПР, 2007. - 286 с.
6. Норт Даглас Институції, інституційна зміна та функціонування економіки / Пер. З англ. – К.: Основи, 2000, - 198 с.
7. Пахомов Ю.Н. Феномен «экономического чуда» и положение Украины в условиях глобализационных процессов современности // Цивилизационная структура современного мира. Кн.2. – Науч. изд. под. общ. ред. Ю.Н. Пахомова, Ю.В. Павленко, Д.М. Бондаренко. – К.: Наук. думка – 2008. с.530-600.
8. Саати Т. Метод анализа иерархий и его применения в научном обеспечении государственного управления и бизнес управления / перевод с англ. И.З. Нурева. – М.: ИИГУ. – 2008. – 448 с.
9. Санталайнен Т., Воутилайнен Э., Поренне П., Ниссинен Й., Управление по результатам: Пер. с финск. – М.: Изд. ЦПР – 235 с.
10. Сахаров А.Д. Таким он был / Письма. Статьи. Интервью. – М.: Голос гражданина, 1999. – 99 с.
11. Титма И.Н. Институциональные механизмы развития дисциплины и культуры труда в госструктурах (Россия, страны СНГ, ЕС, США) // Вестник РГФ и ИТИСВ. – 2002. – Вып. 3. – с. 19 - 41.
12. Черветто А. Многополярный мир / перевод на рус. яз. И.Д. Сулова. – Изд. Montrenil – sous – Bois – France, 2007 – 326 с.
13. Шевалье де А. Пределы реформирования и технологии системных преобразований / перевод с франц. И. Е. Ивлевой – САБ: ИСПб ЦПР. – 2010. – 214 с.
14. Янкевич В.Ф. Деякі актуальні проблеми реформування державного управління // Вісник УАДУ при Президентіві України. -1997. № 3-4 – с.74 – 87.

Рецензент: Ситнік П.К., д.філос.н., професор.